

CONSILIUL NAȚIONAL AL PERSOANELOR VÂRSTNICE

Str. George Vraca, nr. 9, etaj 1, sector 1, cod 010146, București

Tel: (004) 021 312 44 31, Fax: (004) 021 312 44 45

e-mail: cnpvro@yahoo.com, web-site: www.cnpv.ro

Incluziunea socială a persoanelor vârstnice

Cuprins

1. Aspecte generale	3
2. Incluziunea socială a persoanelor vârstnice din perspectiva reglementărilor Uniunii Europene	10
2.1. Politici publice europene în domeniul incluziunii sociale pentru perioada 2000 – 2010.....	11
2.2. Anul european al îmbătrânirii active și al solidarității între generații - 2012.....	17
3. Modele de bune practici ale incluziunii sociale	21
3.1. Buna practică în Italia.....	21
3.2. Buna practică în Suedia.....	22
3.3. Buna practică în Lituania.....	23
3.4. Buna practică în Cuba.....	24
4. Strategia României în domeniul incluziunii sociale a persoanelor vârstnice	25
5. Propuneri	35
Bibliografie	38

Aspecte generale

Având în vedere gradul ridicat de îmbătrânire a populației, devine din ce în ce mai imperioasă pregătirea personalului și difuzarea informațiilor cu privire la nevoile specifice ale persoanelor vârstnice pentru a le putea satisface corespunzător.

Fiecare stat membru al Uniunii Europene se confruntă cu îmbătrânirea demografică a populației și cu apariția unor tensiuni între generații. Fără îndoială că aceste schimbări demografice vor remodela economia și societatea.

Tendențele rezultate din reducerea natalității și creșterea duratei medii de viață susțin în mod evident fenomenul de îmbătrânire a populației.

Se estimează că, între anii 2010-2050, se va modifica fundamental structura populației pe grupe de vârstă. Persoanele cu vârste de peste 65 de ani vor reprezenta în anul 2050 peste 30% din totalul populației, față de 17% în prezent, în timp ce ponderea populației de 24 de ani, se va reduce în același interval de timp, de la 30% la 23%.

Acest fenomen generează presiuni asupra bugetelor anuale de asigurări sociale, care nu mai pot face față cheltuielilor pe care le implică plata pensiilor și alte drepturi de asigurări sociale. Este vorba atât de nivelul acestora, cât și de durata mult mai mare în care pensiile trebuie plătite celor în drept. De aceea sunt deja îngrijorătoare consecințele financiare ale tendințelor demografice și este justificat să se găsească soluții echitabile atât pentru generațiile existente cât și pentru generațiile viitoare.

În paralel cu îmbătrânirea populației apare și se consolidează fenomenul sărăciei, care nu mai este străin nici unei societăți. Elementele care diferă sunt dimensiunea sărăciei și reperul în funcție de care se apreciază extinderea și intensitatea fenomenului. Definiția conceptului a suferit schimbări în timp, în raport cu ceea ce societatea definea și recunoștea a fi „nevoi de bază” sau „minim de subzistență”. De la nevoi minimale privind alimentația și îmbrăcămintea s-a ajuns, treptat, la un minim de locuire, educație și sănătate, de care orice individ trebuie să beneficieze, în calitate de membru al unei societăți. Aceste nevoi minime nu

variază doar în timp, ci și de la o țară la alta. Modalitățile de măsurare a dimensiunii sărăciei reprezintă subiectul unor continue și ample dezbateri profesionale între specialiști, din motive între care se pot aminti:

- caracterul relativ al fenomenului sărăciei;
- diferitele modalități de măsurare, fiecare cu avantajele și dezavantajele sale, în raport cu obiectivele specifice /contextuale ale programelor de combatere a sărăciei;
- ideologia care fundamentează sistemele naționale de protecție socială;
- procesele și tendințele internaționale.

Scopul măsurilor de combatere a sărăciei îl constituie, în fapt, canalizarea eforturilor sociale spre reducerea riscului de permanentizare /cronicizare a stării de sărăcie și a celui de marginalizare și excluziune socială a persoanelor afectate de acest flagel.

Conceptul de excluziune socială a intrat relativ recent în sfera cercetării sociale, fiind în prezent tot mai frecvent preferat în defavoarea clasicului termen de „sărăcie”, asemenea sintagmei „promovarea incluziunii sociale”, care o înlocuiește treptat pe cea de „măsuri de combatere a sărăciei”. Această, aparent, simplă schimbare de termeni este rezultatul a mai bine de un secol de cercetări și dezbateri privind fenomenul sărăciei. Sub presiunea procesului globalizării, acestea sunt forțate să convergă spre indicatori și măsuri transparente, ușor de transformat în obiective ale programelor de guvernare. Preferința pentru termenul de excluziune socială este, în acest context, evidentă.

Prima utilizare a termenului „excluziune socială” (atribuit lui Richard Lenoir, 1974) se referea la persoanele, considerate inadaptabile, care nu intrau în sistemul de protecție socială oferite de statul bunăstării. „Excluderea socială” a inclus persoanele cu handicap mental și fizic, persoanele în vârstă și invalizii, dependenții de droguri, delincvenții, sinucigașii etc. Globalizarea și extinderea privatizării, noile tendințe spre liberalizare, reducerea serviciilor publice și asistență socială orientată din anii '70 și '80 au fost însoțite de creșterea șomajului și a nesiguranței celor care se bucuraseră de locuri de muncă sigure și de rețelele sociale asociate. Termenul de excluziune socială a fost extins dincolo de definiția franceză, pentru a include creșterea șomajului recurent și pe termen lung, precum și instabilitatea din ce în ce mai mare a relațiilor sociale. A fost recunoscut faptul

că ocuparea forței de muncă implică nu numai veniturile, dar și rețelele sociale, precum și un sentiment de valoare de sine, și că șomerii au fost „excluși” de la participarea la activitățile normale ale societății.

Abordarea graduală a devenit populară în mai multe țări din Europa și a intrat în atenția Uniunii Europene până la sfârșitul anilor '80 când a devenit o problemă centrală a dezbaterilor și politicilor sociale. Aspectele sărăciei au fost înlocuite de conceptul de excluziune socială, o preocupare majoră fiind nevoia unei abordări multidimensionale în studierea dezavantajelor sociale.

O definiție care încearcă să clarifice reperele excluziunii sociale aparține lui Bergham. Acesta pornește de la raportul „Poverty 3” al Uniunii Europene și arată că excluziunea poate fi definită în termeni de incapacitate /eșec a cel puțin unuia dintre următoarele patru sisteme¹:

- sistemul democratic și legal, care presupune integrarea civică;
- piața muncii, care promovează integrarea economică;
- sistemul statului bunăstării, care promovează ceea ce poate fi numită integrarea socială;
- sistemul familiei și comunității, care promovează integrarea interpersonală.

Luând în considerare respectarea generală a drepturilor omului, sărăcia și excluziunea socială pot fi considerate ca încălcări ale drepturilor sociale fundamentale ale omului. Eficiența politicilor naționale de a asigura accesul populației la drepturile fundamentale depinde de acuratețea identificării și înlăturării mecanismelor care împiedică indivizii să se bucure de aceste drepturi sociale.

În absența unei definiții general acceptate, în dezbaterile despre excluziunea socială apar trei teme recurente. Excluziunea este direct legată de normele societății la un anumit moment. O persoană defavorizată este percepută diferit în societăți diferite din punct de vedere cultural sau economic. Normele înseși ale societății se schimbă în timp și, odată cu ele, atitudinea majorității față de o anumită categorie marginalizată sau vulnerabilă.

Excluziunea este cauzată de o afecțiune a unui individ, a unui grup sau a unei instituții. O persoană se poate autoexcluce social prin propria sa voință sau

---

¹ M. Preda, Politica Socială românească între sărăcie și globalizare, 2001

poate fi exclusă ca urmare a deciziilor asumante sau neasumate, voite sau nu, ale altor persoane, organizații sau instituții. Excluziunea nu este numai un rezultat al circumstanțelor de moment, ci înseamnă și că perspectivele de viitor ale persoanei afectate sunt mult limitate.

Un alt aspect definitoriu ale excluziunii este acela că se manifestă cu predilecție la nivelul comunității geografice sau sociale, deoarece afectează în principal grupuri, nu indivizi.

Excluziunea socială reflectă o combinație de cauze și de factori favorizanți, aflați în strânsă corelație. Ca atare, ea trebuie privită ca un proces, și nu doar ca un rezultat marcat în timp, respectiv un rezultat strict al sărăciei.

Având în vedere structura populației în funcție de vârstă putem identifica ca o categorie principală și suficient de numeroasă - **persoanele vârstnice**.

Fiecare stat protejează drepturile și libertățile cetățenilor săi vârstnici, în funcție de realitățile și particularitățile economice, sociale, culturale. Protecția socială este definită și promovată ca un ansamblu de acțiuni întreprinse de societate pentru prevenirea, diminuarea sau înlăturarea consecințelor unor evenimente considerate riscuri sociale.

Într-o lume tot mai integrată însă, au apărut preocupări majore ale statelor și organismelor internaționale pentru protecția juridică a populației vârstnice, aflată în creștere, precum și demersuri de aderare la un pachet comun de norme.

Măsurile trebuie concepute astfel încât să permită persoanelor vârstnice să aleagă liber propriul stil de viață și să ducă o existență independentă, în mediul lor obișnuit, atâta timp cât doresc și cât acest lucru este posibil, prin:

- punerea la dispoziție a unor locuințe corespunzătoare nevoilor acestora și a stării lor de sănătate sau sprijin adecvat în vederea amenajării locuinței;
- asigurarea mijloacelor materiale necesare unui trai decent;
- sprijinirea persoanelor aflate în situații dificile;
- asigurarea de servicii sociale de îngrijire în funcție de nevoile individuale;
- îngrijirea sănătății și servicii pe care starea acestora le impune.

De asemenea, măsurile trebuie să garanteze persoanelor vârstnice care trăiesc în instituții o asistență corespunzătoare în privința vieții private și participarea la stabilirea condițiilor de trai în instituție.

Vârstnicii sunt, în prezent, o categorie socială cu probleme specifice complexe, care se accentuează, în condițiile lipsei serviciilor specializate de asistență.

Deși rata de sărăcie în rândul pensionarilor nu este dintre cele mai ridicate în comparație cu alte categorii defavorizate, proporția lor printre săraci este destul de mare datorită numărului ridicat de pensionari cu venituri mici și foarte mici. Reducerea veniturilor pentru pensionari a condus, treptat, la incapacitatea acoperirii cheltuielilor zilnice, generând dependența de serviciile sociale și medicale oferite de către stat. O mare parte a acestora nu dispun de resurse suficiente pentru o viață decentă, nu au condiții de a participa activ la viața publică, socială și culturală, nu au libertatea de decizie asupra propriei vieți și nu dispun de serviciile sociale de îngrijire în funcție de nevoile individuale.

Cheltuielile de locuire, de sănătate și alimente sunt dominantele cheltuielilor vârstnicilor din mediul urban. Riscul marginalizării sociale este și mai ridicat în cazul vârstnicilor care locuiesc singuri.

Stilul de viață modern și resursele financiare reduse marginalizează accesul persoanelor vârstnice la viața socială. Familiile tinere preferă să locuiască singure, ritmul lor de viață și activitățile zilnice neincluzând și îngrijirea persoanelor vârstnice. Există numeroase cazuri în care bătrânii preiau o serie de sarcini casnice ale tinerilor, inclusiv cele de îngrijire a copiilor, dar acest lucru se întâmplă numai în cazul în care persoana vârstnică nu suferă de nici o afecțiune de sănătate. Și chiar în cazul în care suferă, sunt persoane care preferă să renunțe la controlul medical, care presupune cheltuieli din partea familiei, pentru a nu conduce la apariția unor stări tensionale între membrii familiei. Dacă bătrânul devine dependent, el devine nefolositor și atunci este îndepărtat sistematic de către membrii familiei și marginalizat. Dacă se ajunge într-o astfel de situație, atunci se justifică intervenția statului și implicit a comunității locale pentru ca vârstnicul să nu se simtă complet inutil și să poată să-și recapete statutul deținut înainte de a se pensiona.

Pensionarea reprezintă un eveniment important în viața vârstnicului, semnificația ei fiind copleșitoare pentru cei care au fost obișnuiți să-și definească

utilitatea în profesie. În general atitudinea față de pensionare depinde de o serie de factori dintre care: statutul socio-economic al persoanei respective, tipul de activitate desfășurată anterior, starea de sănătate, tipul de comportament individual. Pentru multe persoane vârstnice pensionarea este privită ca o pierdere și, ca în cazul oricărei alte pierderi, îi trebuie găsit un sens înainte ca persoana respectivă să o depășească. Unele din efectele pensionării constau în:

- reducerea veniturilor și apariția dificultăților financiare ce se reflectă în pierderea poziției sociale și a prestigiului individual;
- pierderea statutului social;
- apariția unei imagini negative cu privire la propria persoană, ca reprezentând o povară pentru ceilalți membri ai familiei.

Pensionarea înseamnă pentru bărbați o schimbare totală a rolului și funcțiilor lor, pierderea fiind cu atât mai dureros resimțită cu cât autoritatea profesională a fost mai mare și dacă se face brusc fără o prealabilă pregătire.

Prin faptul că în majoritatea familiilor sunt responsabile de aproape toate activitățile casnice, femeile suportă mai bine evenimentul pensionării, trecând cu ușurință de la activitatea profesională la cea familială. Pierderea agilității datorată vârstei este compensată de timpul în plus oferit de pensionare. Menținerea în activitate pare o explicație plauzibilă pentru longevitatea mai mare a acesteia.

Pensionarea decurge mult mai ușor la o persoană ce a avut o activitate intelectuală deoarece aceasta poate continua la domiciliu activitatea creativă pe care a desfășurat-o înaintea pensionării. De asemenea, pensionarea este resimțită mai ușor de persoana care a avut și diverse preocupări extraprofesionale.

Persoanele foarte active, cu activitate lucrativă materială, vor suporta mai greu acest moment, în special persoanele din mediul urban (activitatea este întreruptă brusc). După pensionare se poate instala așa-numita nevroză de inactivitate, care, evoluând, poate genera tulburări somatice, cardiovasculare, digestive, respiratorii. De asemenea, la astfel de persoane procesul de senectute este accelerat, îmbătrânirea producându-se într-un ritm mai accelerat.

O dată cu îmbătrânirea se produc schimbări în evoluția persoanei în contextul în care îmbătrânirea este asociată cu îmbolnăvirea, pierderea partenerului de viață sau deteriorarea poziției sociale. Dacă pentru un adult tânăr

stima de sine este condiționată de corecta exercitare a rolurilor de părinte, soț, soție, angajat, pentru un vârstnic aceste motivații își pierd intensitatea. Stima de sine este derivată pentru vârstnici din considerarea propriei persoane ca morală și religioasă.

Deoarece de-a lungul vieții vârstnicii au cunoscut schimbări de tot genul, ei valorifică relațiile existente și prietenii vechi contactând altele noi cu multă precauție. Elementul important în cadrul unei relații /prieteni între persoanele vârstnice este reprezentat de echilibrul între contribuție și avantaj, iar pentru ca aceste relații să fie satisfăcătoare ele trebuie să fie echitabile.

Izolarea persoanelor vârstnice nu reprezintă o consecință doar a retragerii din activitatea socială, ci și o urmare a condițiilor restrictive de mediu (lipsa ocaziilor de a realiza întâlniri sau noi cunoștințe, teama de a nu fi violențați); aceștia pot fi însă ajutați prin recâștigarea încrederii în semnificația situațiilor sociale fiind stimulați să participe la diferite reuniuni pe diverse teme referitor la socializare.

Persoanele vârstnice trebuie sprijinite pentru ca să se poată simți încă utile pentru societate, mai ales pentru că încă sunt de ajutor pentru ceilalți membri ai societății. Dar înainte de toate trebuie să ne schimbăm modul în care îi percepem, adică nu ca pe o povară prea grea lăsată pe umerii societății.

În afară de suportul de care au nevoie persoanele vârstnice, se impune și reeducarea societății, în sensul combaterii așa-numitelor "mituri referitoare la vârstnici": bătrânii nu se mai îndrăgostesc, sunt o povară, sunt neproductivi, au întotdeauna probleme medicale, nu pot învăța, uită mereu și nu se pot bucura de viață. Mai ales familiile vârstnicilor au nevoie să fie educate în această privință, pentru restructurarea percepțiilor referitoare la ceea ce înseamnă îmbătrânirea.

Incluziunea socială a persoanelor vârstnice din perspectiva reglementărilor Uniunii Europene

Solidaritatea reprezintă o trăsătură importantă pentru țările membre ale Uniunii Europene. Este esențial ca cetățenii să poată beneficia și contribui la progresul economic și social, acesta fiind un scop intrinsec al modelului social și de bunăstare european. Construirea unei Europe mai inclusive este vitală pentru atingerea obiectivelor Uniunii Europene privind creșterea economică durabilă, ameliorarea calitativă și cantitativă a locurilor de muncă și realizarea unei mai bune coeziuni sociale.

Acțiunile de la nivel european au avut impact pe mai multe planuri. Pe de o parte, integrarea planurilor de combatere a sărăciei în strategiile naționale a contribuit la recunoașterea la nivel politic a sărăciei și excluziunii și la plasarea acestora printre prioritățile programelor politice naționale. Pe de altă parte, **procesul de incluziune socială** a încurajat statele membre să își examineze critic politicile din domeniu, a arătat în ce arii au succes unele țări și astfel le-a mobilizat pe altele să le urmeze exemplul.

Uniunea Europeană a adoptat o definiție a excluziunii sociale care recunoaște legătura dintre individ și mediul în care trăiește, precum și natura dinamică a fenomenului. Grupul de lucru al Eurostat pentru statistici despre sărăcie și incluziune socială a definit-o ca „un proces dinamic, care se reflectă pe niveluri descrescătoare: unele dezavantaje conduc la excludere, care, la rândul său, duce la o situație și mai defavorabilă și se încheie cu o serie de dezavantaje multiple și persistente. Indivizii, gospodăriile sau alte unități spațiale pot fi excluse de la accesul la resurse cum ar fi locuri de muncă, asistență medicală, educație și viață politică sau socială”.

Concret, excluziunea socială este un proces complex și multidimensional care implică lipsa sau refuzul unor resurse, bunuri sau servicii, precum și incapacitatea de a lua parte la relațiile și activitățile normale aflate la îndemâna majorității oamenilor din societate, indiferent dacă acestea aparțin sferei

economice, sociale, culturale sau politice. Excluziunea afectează atât calitatea vieții cetățenilor cât și echitatea și coeziunea societății ca întreg.

Solidaritatea socială este un reper al Uniunii Europene. Unul dintre scopurile intrinseci ale societății și ale sistemelor de protecție socială europene este acela ca cetățenii să poată beneficia de progresul economic și social și să aibă șansa de a contribui la acesta.

2.1. Politici publice europene în domeniul incluziunii sociale în perioada 2000 – 2010

În anul 2000, liderii Uniunii Europene au inițiat **Procesul de incluziune socială**, menit să acționeze decisiv pentru eradicarea sărăciei până în anul 2010. Uniunea Europeană le-a oferit statelor membre un cadru comun pentru dezvoltarea strategiilor naționale și pentru coordonarea acestora în problematica referitoare la sărăcie și excluziune socială. Organizațiile neguvernamentale, partenerii sociali și autoritățile locale și regionale au un rol important în acest sens.

Acțiunile de la nivel european au avut impact pe mai multe planuri. Pe de o parte, integrarea planurilor de combatere a sărăciei în strategiile naționale a contribuit la recunoașterea la nivel politic a sărăciei și excluziunii și la plasarea acestora printre prioritățile programelor politice naționale. Pe de altă parte, **procesul de incluziune socială** a încurajat statele membre să își examineze critic politicile din domeniu, a arătat în ce domenii au succes unele țări și astfel le-a mobilizat pe celelalte să le urmeze exemplul.

În sfera incluziunii sociale, Uniunea Europeană a ajuns la un consens clar în privința provocării majore și anume:

- să elimine sărăcia copiilor, prin ruperea cercului vicios al moștenirii sărăciei de la o generație la alta;
- să se asigure că piața muncii are la bază principii de incluziune veritabilă;
- să asigure condiții de locuire decente pentru toți cetățenii;
- să depășească discriminarea și să crească gradul de integrare a persoanelor cu dizabilități, a minorităților etnice și a imigranților;
- să abordeze excluziunea financiară și supraîndatorarea.

Parte a strategiei sociale la nivelul Uniunii Europene, incluziunea socială a fost recunoscută ca obiectiv comun al statelor-membre la summit-ul de la Lisabona, 2000. Odată cu summit-ul din decembrie 2000, care a avut loc la Nisa, obiectivul incluziunii sociale a devenit parte integrantă a planurilor naționale antisărăcie.

Obiectivele comune, statuate² în planurile naționale de acțiune împotriva excluziunii sociale și a sărăciei sunt:

- promovarea participării la muncă și accesul la toate resursele, drepturile, bunurile și serviciile;
- prevenirea riscului excluziunii sociale;
- inițiative pentru grupurile cele mai vulnerabile;
- mobilizarea tuturor actorilor sociali.

În ultimul deceniu, Uniunea Europeană a accentuat obiectivul stabilit de comun acord de către toate statele-membre, de dezvoltare rapidă a unei economii europene competitive. Construcția unei noi societăți de tip european este, de asemenea, avută în vedere. Din acest motiv, Uniunea Europeană este în curs de a dezvolta, accelerat, programe sociale europene, de a asigura o dezvoltare în forme noi a societății europene. Un astfel de program social de mare amploare a fost și cel denumit „**2010 – Anul European pentru Combaterea Sărăciei și Excluziunii Sociale.**”

Comisia Europeană a hotărât ca anul 2010 să fie desemnat *Anul European pentru Combaterea Sărăciei și Excluziunii Sociale*. Campania, în valoare de 26 milioane de euro, și-a propus să reafirme implicarea Uniunii Europene pentru un puternic impact asupra eradicării sărăciei în rândul milioaneilor de cetățeni ai săi – 16% din populația totală – care în prezent trăiește cu riscul de a săracii (Raportul Comun despre Protecția Socială și Incluziunea Socială 2009).

Anul European 2010 a avut patru obiective majore și anume:

- recunoașterea drepturilor cetățenilor afectați de sărăcie și excluși social, ce nu pot duce un trai decent și nu pot fi parte integrantă în societate;

---

² Raport privind fundamentarea teoretică a conceptelor de sărăcie și excluziune socială, realizat în cadrul proiectului „Interacțiunea sărăcie – excluziune socială”, finanțat de MMFPSPV și BM.

- o sensibilizare crescută a opiniei publice, evidențiind faptul că fiecare dintre noi își poate aduce contribuția în lupta cu sărăcia și marginalizarea;
- formarea unei societăți coezive, în care să nu existe nici un dubiu că societatea poate beneficia de pe urma eradicării sărăciei;
- implicarea tuturor actorilor sociali, deoarece adevăratul progres necesită un efort pe termen lung al tuturor instituțiilor guvernamentale.

Anul european 2010 a coincis cu aniversarea a zece ani de când Uniunea Europeană a lansat strategia de la Lisabona. Acțiunea întreprinsă în acest An European a avut drept scop întărirea politicii Uniunii Europene pentru demararea proiectului strategiei de la Lisabona, astfel încât să aibă un puternic impact asupra eradicării sărăciei.

Cartea Socială Europeană, unul dintre documentele pragmatice ale Consiliului Europei în domeniul drepturilor omului, constituie instrumentul european de referință în materie de coeziune socială. Este primul tratat internațional care consacră dreptul la protecție împotriva sărăciei și excluderii sociale – două atingeri majore aduse demnității umane care privesc, într-o măsură semnificativă, și demnitatea persoanelor vârstnice.

Conform Cartei Sociale Europene, protecția socială pentru ansamblul populației privește implicit și persoanele vârstnice. În principal ea vizează dreptul la protecția sănătății, la securitatea socială și medicală, dreptul de a beneficia de servicii sociale. Protecția specială a unor categorii de populație se referă, pe lângă copii, adolescenți, mame, familii, persoane cu handicap, imigranți și la persoanele vârstnice.

Articolul 23 al Cartei, referitor la „Dreptul persoanelor vârstnice la protecție socială” vizează măsuri care să permită persoanelor vârstnice să rămână membri deplin ai societății cât mai mult timp posibil, prin intermediul:

- unor resurse financiare suficiente care să le permită să ducă o existență decentă și să participe activ la viața publică, socială și culturală;
- difuzării informațiilor privind serviciile și facilitățile disponibile pentru persoanele vârstnice și posibilităților de a recurge la acestea.

Măsurile trebuie, de asemenea, să permită persoanelor vârstnice să aleagă liber propriul stil de viață și să ducă o existență independentă în mediul lor obișnuit, atâta timp cât doresc și cât acest lucru este posibil, prin:

- punerea la dispoziție a unor locuințe corespunzătoare nevoilor acestora și a stării lor de sănătate sau sprijin adecvat în vederea amenajării locuinței;
- îngrijirea sănătății și servicii pe care starea acestora le impune. În fine, măsurile trebuie să garanteze persoanelor vârstnice care trăiesc în instituții o asistență corespunzătoare în privința vieții private și participarea la stabilirea condițiilor minimale de confort în instituție.

Fără îndoială, aceste cerințe conturează un standard minim, care nu este atins însă nici de țările cele mai dezvoltate.

Declarația Adunării Parlamentare a Consiliului Europei evidențiază că îmbătrânirea demografică, modernizarea și alte schimbări sociale aflate în curs se soluționează sunt însoțite de o serie de amenințări la adresa persoanelor vârstnice și a coeziunii sociale. Se subliniază că protecția socială constituie numai un capitol al reflecției asupra viitorului persoanelor vârstnice. Recomandarea Comitetului Miniștrilor adresată statelor membre, din 18 septembrie 1998 reiterează ideea conform căreia prevenirea riscului de dependență ar trebui să constituie o parte integrantă a oricărui sistem național de protecție socială.

Comisia Europeană a deschis o importantă dezbatere în Europa asupra viitorului sistemelor de protecție socială, în legătură cu schimbările de pe piața muncii și schimbările demografice. Dezbaterile au implicat instituțiile europene, statele membre, partenerii sociali, organizațiile neguvernamentale, și s-au derulat pe fondul profundelor schimbări demografice din țările membre ale Uniunii Europene.

Situația diferă de la o țară la alta, dar soluțiile sunt dominate de principiul solidarității, caracteristic tradiției europene în domeniu.

Comisia Europeană a promovat mai multe acțiuni în favoarea persoanelor vârstnice și examinează modul în care statele membre pot proteja generațiile vârstnice împotriva riscurilor de sărăcie și dependență, modul în care se poate asigura o asistență de lungă durată și îngrijiri constante ale acestora. Există rapoarte privind rolul sistemelor de protecție socială privind bătrânețea și sărăcia.

Printre acțiunile propuse se pot enumera: catalizarea și difuzarea inovațiilor privind potențialul de activitate al pensionarilor, promovarea celor mai bune practici privind forța de muncă vârstnică, tranziția de la activitatea profesională la pensionare, ameliorarea condiției femeii vârstnice, îngrijirea și accesul la îngrijire al persoanelor vârstnice dependente, întărirea solidarității între generații și integrarea socială a persoanelor vârstnice amenințate de izolate etc.

În ultimii ani, ca efect al accentuării preocupărilor pentru componenta socială, Uniunea Europeană a lansat un program comun de luptă împotriva sărăciei și de promovare a incluziunii sociale, ca instrument central al construcției sociale comune. Strategiile anti-sărăcie și promovarea incluziunii sociale vizează, prin obiectivele lor globale, și populația vârstnică.

Literatura în domeniu din ultimul deceniu relevă starea de criză a serviciilor sociale, schimbări în raportul dintre sistemul informal și cel formal de sprijinire și, în cadrul fiecăruia dintre ele, schimbări în relațiile dintre sistemele publice și cele private de prestare a serviciilor specializate de asistență socială, reconsiderarea situației persoanelor vârstnice. Din analizele realizate în mediile academice sau în cadrul organismelor cu responsabilități în domeniu se poate aprecia că starea actuală a sistemelor de sprijinire a populației vârstnice se caracterizează prin disfuncționalități accentuate, datorită, în principal, faptului că politicile sociale care au fost promovate nu au prevăzut și mecanismele necesare de susținere și de adaptare la schimbări.

Un raport de cercetare politică al Băncii Mondiale (1994) intitulat „Preîntâmpinarea crizei vârstei a treia” conchide că „există, în prezent, o evidentă criză a vârstei a treia care îi amenință nu numai pe bătrâni, ci și pe copiii și nepoții acestora care trebuie să preia pe umerii lor, direct sau indirect, mare parte din sarcina asigurării existenței celor în vârstă”. Raportul evidențiază faptul că majoritatea sistemelor existente realizează o protecție neadecvată celor vârstnici și, ținând seama de criteriul impactului asupra lor, dar și de cel asupra întregii economii, sugerează elaborarea a trei sisteme de securitate a vârstnicilor: un sistem public cu participare obligatorie, finanțat din taxe, cu responsabilități mai ales în redistribuire; un sistem privat cu participare obligatorie (planuri de economii personale sau pensii ocupaționale), cu responsabilități în economisire; un sistem bazat pe depuneri voluntare, care furnizează o protecție suplimentară. Toate cele trei componente la un loc ar realiza o co-asigurare în fața numeroaselor riscuri cu

care se confruntă persoanele vârstnice, oferind bătrânilor o mai mare securitate a veniturilor, decât dacă s-ar baza numai pe unul dintre sisteme. Cele trei sisteme, aplicate concomitent, ar face să se ajungă la ceea ce este cel mai bine atât pentru populația vârstei a treia cât și pentru economie ca întreg.

În concluziile sale finale, Raportul „Preîntâmpinarea crizei vârstei a treia” menționează că toate țările trebuie să-și reevalueze măsurile pentru asigurarea securității venitului pentru populația vârstnică și că este imperios să se treacă la planificarea fondurilor pentru această categorie de populație.

Considerată a fi o soluție optimă atât pentru guvernul fiecărei țări în parte, dar și pentru vârstnici constă în prelungirea vieții profesionale a acestora.

O parte apreciabilă dintre persoanele vârstnice corespunde definițiilor de populație activă, respectiv ocupată (conform definiției BIM, în cursul săptămânii de referință au desfășurat o muncă oarecare, plătită sau aducătoare de venit, chiar dacă beneficiau de pensie).

Creșterea speranței de viață și populația îmbătrânită au un impact negativ asupra sistemelor de pensii. Din acest motiv, statele membre trebuie să adopte strategii de îmbătrânire activă, concentrându-se pe menținerea vârstnicilor activi, pe durata vieții lor profesionale. Se pune accentul pe grupa de vârstă cuprinsă între 55 și 65 de ani, deoarece rata de ocupare a forței de muncă la această vârstă scade semnificativ. Tranziția spre pensie implică, de asemenea, perioade lungi de șomaj sau indemnizații pentru incapacitate de muncă, ceea ce indică faptul că mulți vârstnici găsesc în prezent puține oportunități de angajare.

Statele membre sunt angajate într-o varietate de reforme în vederea încurajării unei durate mai lungi a vieții profesionale. Cele două eforturi majore în domeniul politicilor sunt flexibilitatea pensionării și diminuarea accentuată a retragerii anticipate din activitate.

Flexibilitatea se referă la ajutorul oferit celor care doresc și care sunt capabili să muncească, modificând regulile de pensionare și încurajând locurile de muncă adecvate (ca de exemplu cu jumătate de normă în învățământ, sănătate etc.).

Reformele privind retragerea anticipată de pe piața forței de muncă implică restrângerea eligibilității (compensând în același timp munca riscantă sau solicitantă), creșterea stimulentei (fiscale sau sociale) și ameliorarea oportunităților de încadrare în muncă (de exemplu prin pregătire).

Multe state membre depun eforturi, în special prin strategii de incluziune activă, vizând în mod deosebit integrarea în societate a persoanelor vulnerabile. Cu toate acestea, este în continuare nevoie de multe măsuri în domeniu. Statele membre compară și contrastează experiențele lor prin intermediul metodei deschise de coordonare. În acest mod, problemele care rezultă pot fi constatate din timp, iar bunele practici de elaborare a politicilor pot fi extinse și diversificate.

Învățând unele de la altele, statele membre trebuie facă eforturi în vederea îndeplinirii obiectivului comun: realizarea unei societăți care să aparțină și persoanelor vârstnice.

2.2. Anul european al îmbătrânirii active și al solidarității între generații – 2012

Uniunea Europeană se confruntă cu un fenomen accentuat de îmbătrânire a populației. Astfel se așteaptă să se atingă punctul culminant între anii 2015 și 2035, când grupul numeros datorat exploziei demografice din anii '50 va fi la vârsta pensionării. Prin urmare, o modalitate esențială de abordare a provocărilor legate de îmbătrânirea demografică și de păstrare a solidarității dintre generații constă în menținerea generației anilor '50 pe piața muncii timp mai îndelungat și a face astfel încât această generație să rămână cât mai mult posibil sănătoasă, activă și autonomă.

Europeii trăiesc mai mult și au din ce în ce mai puțini copii. Se estimează că în 2060 vor exista doar două persoane active pe piața muncii pentru o persoană 65 de ani și peste, acum acest raport fiind de 4:1 (Eurostat).

A stimula lucrătorii vârstnici să rămână pe piața muncii implică, în special, ameliorarea condițiilor de muncă și adaptarea acestora la starea sănătății și la necesitățile lucrătorilor în vârstă, actualizarea competențelor acestora prin oferirea unui acces simplificat la procesul de învățare pe tot parcursul vieții, precum și revizuirea sistemelor de impozitare și de prestații sociale în sensul transformării acestora în stimulente eficiente pentru a munci vreme mai îndelungată.

Îmbătrânirea activă este, de asemenea, un instrument eficient de luptă împotriva sărăciei persoanelor în vârstă.

Un număr considerabil de persoane în vârstă încearcă la bătrânețe un sentiment de marginalizare. În timp ce ameliorarea perspectivelor persoanelor în vârstă de a-și găsi de lucru ar permite abordarea unora din cauzele sărăciei în rândul acestei categorii de vârstă, participarea activă a persoanelor vârstnice la activități pe bază de voluntariat ar putea reduce sentimentul acestora de izolare. Potențialul imens pe care persoanele în vârstă îl reprezintă pentru societate în calitate de voluntari, sau de îngrijitori ai altor persoane, ar putea fi mai bine valorificat prin eliminarea obstacolelor existente în calea muncii neplătite și prin crearea unui cadru adecvat.

Comunicatul Comisiei Europene intitulat „Europa 2020 – O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii” preconizează modalități de ieșire din criză și pregătește economia UE pentru deceniul următor. În contextul creșterii favorabile incluziunii, Comisia subliniază importanța promovării unei îmbătrâniri sănătoase și active a populației pentru a contribui, între altele, la obținerea unei rate ridicate a ocupării forței de muncă, la investiții în dezvoltarea competențelor și la reducerea sărăciei.

Anul european al îmbătrânirii active, care a făcut obiectul prezentei propuneri, ar sprijini și încuraja eforturile statelor membre, ale autorităților regionale și locale ale acestora, ale partenerilor sociali și ale societății civile de a promova îmbătrânirea activă și de a întreprinde mai mult pentru exploatarea potențialului generației anilor '50.

Anul trebuie considerat drept evenimentul major al unei serii de inițiative de anvergură în perioada 2011-2014, în cursul căreia UE și-a concentrat o mare parte din programele și politicile sale pe tema îmbătrânirii active, instituind un cadru în care noi inițiative și parteneriate, care sprijină îmbătrânirea activă la toate nivelurile (state membre, parteneri regionali, locali sau sociali, societate civilă) au fost promovate și mediatizate.

Anul european al îmbătrânirii active a avut ca obiectiv general încurajarea și sprijinirea eforturilor statelor membre, de a promova îmbătrânirea activă și de a face mai mult pentru a exploata potențialul segmentului de populație, aflat în creștere rapidă, format din persoanele care se apropie de 60 de ani sau au depășit această vârstă, menținând solidaritatea între generații. Îmbătrânirea activă presupune crearea de posibilități și condiții mai bune de lucru pentru a le permite vârstnicilor să joace un rol pe piața muncii, combaterea excluziunii sociale prin

stimularea participării active la viața socială și promovarea unei îmbătrâniri în condiții bune de sănătate. Pe această bază, s-au putut distinge următoarele obiective:

- sensibilizarea opiniei publice cu privire la rolul util pe care persoanele în vârstă îl joacă în societate și în economie, promovarea îmbătrânirii active și intensificarea efortului de a exploata potențialul persoanelor vârstnice.
- stimularea dezbaterii și a schimbului de experiență între statele membre, la toate nivelurile, în vederea promovării politicilor de îmbătrânire activă, identificarea și diseminarea bunelor practici și promovarea cooperării și a sinergiilor.
- propunerea unui cadru de angajament și acțiune concretă pentru a permite statelor membre să elaboreze politici prin intermediul unor activități specifice, la toate nivelurile, și fixarea de obiective specifice în domeniul îmbătrânirii active.

Acest an și-a propus să aducă în prim-plan contribuția persoanelor în vârstă la dezvoltarea societății. În acest sens factorii de decizie politică și părțile implicate sunt încurajate să ia măsuri pentru a favoriza îmbătrânirea activă și pentru a spori solidaritatea dintre generații.

Să îmbătrânim activ înseamnă să ne păstrăm starea de sănătate și statutul de membri activi, independenți și implicați ai societății, pe măsură ce îmbătrânim. Indiferent de vârstă, putem juca un rol important și beneficia de o mai bună calitate a vieții. Esențial este să reușim să ne valorificăm potențialul. Anul european 2012 a vizat promovarea îmbătrânirii active în trei domenii:

- **Ocuparea forței de muncă** – speranța de viață crește, la fel ca și vârsta de pensionare. Rămâne însă teama că nu ne vom putea păstra un post, sau găsi un altul, înainte de a împlini vârsta la care am avea dreptul la o pensie decentă. Europa trebuie să îmbunătățească perspectivele profesionale ale persoanelor în vârstă.
- **Participarea la viața societății** – pensionarea nu înseamnă lipsă de activitate. Mulți dintre noi avem grijă de cei din jur (cel mai adesea, de părinți, parteneri sau nepoți) ori lucrăm ca voluntari - eforturi prea puțin vizibile, deseori neglijate. Anul european dorește tocmai să pună în

valoare astfel de contribuții și să încurajeze autoritățile și societatea să le creeze un cadru mai favorabil.

- **Traiu independent** – în general, starea de sănătate se înrăutățește odată cu trecerea anilor, dar nu trebuie să depunem armele. Orice mică modificare a mediului de viață poate reprezenta un ajutor neprețuit pentru persoanele afectate de anumite maladii sau handicapuri. De aceea, Anul european își propune să promoveze orice măsuri sau dispozitive care să ne permită să trăim cât mai mult fără să fim dependenți de altcineva.

Modele de bune practici ale incluziunii sociale

Cele 27 de țări ale Uniunii Europene furnizează viziuni generale asupra principalelor tendințe, a eforturilor majore și provocărilor existente în fiecare stat membru în ceea ce privește politicile proprii în domeniul incluziunii sociale a persoanelor vârstnice.

Trebuie avut în vedere faptul că pentru a menține nivelul actual al protecției sociale este necesar să se definească noi politici sociale. Îmbătrânirea populației crește cheltuielile pentru protecția socială, ceea ce face să scadă rata de creștere a produsului intern brut. Pentru prima dată în istoria statului bunăstării numărul populației începe să fie în declin, și singura măsură disponibilă este învățarea din experiența celorlalte state europene, aplicarea rezultatelor pozitive și evitarea experiențelor cu impact negativ asupra populației.

3.1. Buna practică în Italia

În ultimul deceniu, Italia a progresat semnificativ cu privire la anumite obiective specifice formulate prin Strategia de la Lisabona, dar încă se confruntă cu unele disfuncționalități specifice. Cele mai importante domenii în care trebuie să se intervină pentru promovarea incluziunii coeziunii sociale pot fi sintetizate după cum urmează:

- rata șomajului, în special în regiunile sudice;
- participarea scăzută a femeilor și a tinerilor pe piața muncii;
- numărul important al familiilor aflate în situație de risc de sărăcie și numărul copiilor și bătrânilor aflați în situații de sărăcie;
- îmbătrânirea populației.

Aceste domenii, comune și altor țări europene, trebuie tratate luând în considerare unele particularități specifice situației din Italia. În primul rând diferențele geografice între partea de nord și partea de sud, atât în termeni socio-economici, cât și în ceea ce privește performanța serviciilor sociale și de îngrijire.

Problemele au fost abordate și prin **Carta Verde** privind viitorul modelului social, document ce a fost publicat la jumătatea anului 2008. După o perioadă de consultări de două luni cu diferite părți implicate, documentul s-a finalizat în mai 2009 prin publicarea **Cartei Albe** privind viitorul modelului social. Scopul a fost acela de a concepe strategii viitoare care să fie urmate pentru a depăși probleme specifice cum ar fi diferențele geografice și fragmentarea furnizării serviciilor sociale și de îngrijire, nevoia de a îmbunătăți raportul cost /beneficiu și de a folosi resursele publice alocate serviciilor sociale și de îngrijire într-un mod cât mai eficient.

Una din principalele măsuri identificate de Guvernul italian, prin publicarea Cartei Albe privind viitorul modelului social, a fost așa numitul „card social”. Acest card preplătit poate fi folosit pentru procurarea produselor alimentare și a medicamentelor, dar și pentru plata facturilor de întreținere și oferă posesorului anumite reduceri.

Suma anuală pentru fiecare persoană este de 480 euro, în timp ce resursele totale rezervate aplicării acestei măsuri sunt de 600 milioane de euro pe an.

Cardul este emis la cererea cetățenilor care se confruntă cu o situație dificilă: persoane peste 65 de ani și familii cu copii sub trei ani, a căror venituri se situează sub 6000 euro pe an. Pentru persoanele de peste 70 ani, pragul venitului anual este de 8000 euro.

Programul a început pe 1 decembrie 2008 și a vizat implementarea acestei măsuri, în special pentru cazurile grave de privare, dar într-un mod care să nu afecteze posibilitatea persoanei de a fi activă în societate și de a participa la procesele care îi vor permite reincluderea pe piața muncii.

Există posibilitatea ca această Cartă Albă să fie urmată de un plan de acțiuni în diferite domenii de intervenție care poate avea un impact substanțial și care poate sta la baza viitoarelor planuri strategice.

3.2. Buna practică în Suedia³

În Suedia, aproape 70 % din persoanele cu vârsta cuprinsă între 55 și 64 de ani lucrează, în comparație cu media de 44 % din țările Uniunii Europene.

Unul din motivele principale îl constituie sistemul de pensii, conceput pentru a încuraja o durată mai lungă a vieții profesionale, pe baza principiului câștigurilor

---

³ Raportul privind strategiile de protecție socială și de incluziune socială pentru perioada 2006-2008” al Suediei, actualizarea din anul 2007.

viagere. Orice persoană are dreptul la o pensie, iar cei care amână momentul pensionării au o pensie mai mare.

Se încurajează planificarea din timp: „plicul portocaliu⁴” este trimis anual persoanelor, cu o prezentare detaliată a pensiilor și cu o estimare a viitoarelor drepturi la pensie dacă rămâne în activitate. Astfel, fiecare persoană poate calcula cât ar trebui să mai lucreze și dacă are nevoie de economii pe lângă pensia pe care o va primi.

Trebuie menționat că pensia este acordată pe baza rezidenței, independent de venitul anterior și nu presupune plata unei contribuții. Prin abolirea oricărei condiții referitoare la venit, realizată în 1948, sistemul a devenit cu adevărat universal. În 1959 pensiile de bază au fost completate de un sistem de pensii suplimentare, finanțat prin contribuțiile angajatorilor. În acest regim, pensia este dependentă de venitul anterior și de contribuție, dar această legătură este moderată de existența unui sistem de plafonare. Sistemul de pensii cuprinde pensia de limită de vârstă, pensia de urmaș și pensia de invaliditate.

3.3. Buna practică în Lituania ⁵

Centrul pentru Activitatea Femeilor Vârstnice (EWAC) a desfășurat un proiect prin intermediul căruia a oferit ajutor prin educație femeilor vârstnice fără un loc de muncă. EWAC are o largă arie de activități care includ cursuri de autoapărare destinate femeilor și activități de club, organizează cursuri de pregătire pentru asistente și pregătește voluntari pentru a avea grijă de persoanele bolnave și de persoanele în nevoie din propria familie.

EWAC organizează „conversația de sâmbătă” (lecturi și discuții despre îmbătrânire), sărbătorirea unor evenimente precum Ziua Internațională a Vârstnicilor și contribuie alături de conducerea locală, ONG-uri și media la realizarea de studii pentru promovarea unor servicii mai bune pentru vârstnici.

Centrul pentru Activitatea Femeilor Vârstnice a oferit pregătire unui grup format din femei vârstnice nemulțumite de avantajele șomajului și aflate în căutarea unui loc de muncă. De asemenea, s-a realizat un sondaj în rândul angajatorilor, prin care aceștia erau întrebați ce pot oferi femeilor vârstnice cu pregătire și cunoștințe în domeniul informaticii.

---

⁴ Suedia trimite prin poștă muncitorilor declarații plicuri portocalii prin care aceștia sunt informați în legătură cu contribuțiile realizate în contul pensiilor și cu banii pe care-i vor primi la pensionare.

⁵ Raportul național privind strategiile de protecție socială și de incluziune socială pentru perioada 2006-2008 al Lituaniei.

EWAC s-a alăturat Universității Tehnice din Kaunas pentru punerea în aplicare a unui proiect intitulat „Integrarea femeilor vârstnice vulnerabile pe piața muncii”. Proiectul a vizat 180 de femei vulnerabile din punct de vedere social și realizarea de cercetări suplimentare cu privire la acest subiect.

În centrul activităților întreprinse de EWAC se află convingerea că persoanele vârstnice își pot îmbunătăți situația fiind implicate în acțiuni de voluntariat și asigurându-se că rămân în contact cu tinerii. Menținerea unor legături puternice între generații poate duce la creșterea stimei de sine a vârstnicilor, „conversația de sâmbătă” sporind dialogul și schimbul de informații pentru o mai bună înțelegere.

3.4. Buna practică în Cuba

Pe lângă modelele de bune practici împărtășite de către statele membre ale Uniunii Europene, putem învăța și din activitățile întreprinse de alte țări precum Cuba.

Pentru Cuba o soluție pare a fi aceea a grupelor de suport: așa-numitele “circular de abuelos” (cercurile bunicilor). Astfel de proiecte bazate pe gerontologia educațională au câteva obiective principale:

- contribuția la crearea unei noi culturi a “îmbătrânirii”, considerând vârsta a treia un stadiu al dezvoltării umane, în care se poate dezvolta potențialul de învățare și contribuție pentru societate;
- obținerea cunoașterii culturale, științifice și tehnice în rândul celor vârstnici prin informarea referitoare la progresele tehnologiei, artei, culturii și gândiri moderne;
- cooperarea între grupe de suport pentru vârsta a treia din diverse țări ale lumii;
- realizarea de programe care să satisfacă necesitățile vârstnicilor din diferite medii sociale cu diverse nivele de educație;
- identificarea proiectelor viabile de petrecere a timpului liber;
- înțelegerea caracteristicilor procesului de îmbătrânire pentru a facilita relațiile armonioase cu familia și comunitatea și pentru a crea spații de experiență și suport social.

Strategia României în domeniul

incluziunii sociale a persoanelor vârstnice

La dificultățile apărute pe plan european și mondial legate de protecția socială, în general, și a persoanelor vârstnice, în particular, în cazul României s-au adăugat probleme suplimentare legate de perioada de tranziție economică, de lacunele cadrului legislativ și ale celui instituțional.

• Cadrul legislativ

În privința legislației în domeniu s-au făcut progrese și a fost, în linii generale, elaborat cadrul juridic necesar, care a ținut seama de normele europene. Menționăm în context:

- **Legea nr. 34/1998** privind acordarea de subvenții asociațiilor și fundațiilor cu personalitate juridică care înființează și administrează unități de asistență socială (M.M.F.P.S.P.V. a alocat importante sume unor diverse fundații și alți beneficiari în scopul stimulării și susținerii acelor proiecte care se adresează categoriilor defavorizate, în special persoanelor vârstnice aflate în situație de dependență și care necesită îngrijiri la domiciliu);
- **Legea nr. 16/2000** privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Național al Persoanelor Vârstnice care asigură dialogul social dintre persoanele vârstnice și autoritățile publice cu scopul protejării drepturilor și libertăților acestor persoane.
- **Legea nr. 17/2000** privind asistența socială a persoanelor vârstnice (ce reglementează condițiile în care persoanele vârstnice aflate în imposibilitatea de a-și asigura nevoile sociale și sociomedicale - datorită stării fizice sau psihice, ori datorită veniturilor reduse, sau care nu se pot gospodări, ori necesită îngrijire specializată - beneficiază de servicii de asistență socială și îngrijire social medicală asigurată, instituții speciale, ori după caz, la domiciliu);
- **H.G. și ordine ale ministrului** (M.M.F.P.S.P.V.) privind acreditarea persoanelor care acordă îngrijire persoanelor vârstnice, stabilirea costului

mediu lunar de întreținere în căminele pentru persoanele vârstnice, evaluarea gradului de dependență.

În ceea ce privește cadrul instituțional și punerea în aplicare a legilor, se constată disfuncționalități, dintre care unele au ca origine abordări de principiu defectuoase. Menționăm în acest sens că, în „Planul Național Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale” se referă la necesitatea abordării integrate a sistemului de protecție socială, care să se centreze pe problemă, cu posibilități de planificare flexibilă a susținerii financiare, prin priorități contextuale.

Planul Național Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale cuprinde și o viziune globală pe termen lung (10 ani), fiind complementar cu Programul Social din perioada 2002-2003 (aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.811/2002) în abordarea problemei incluziunii sociale pe termen mediu.

Se apreciază că sistemul de protecție socială **„este excesiv de fragmentat instituțional. Creșterea eficienței sale este condiționată de identificarea căilor de reintegrare instituțională”**.

În literatura de specialitate⁶ se subliniază existența „crizei financiare a sistemului de asigurări sociale”, care se datorează scăderii numărului de salariați și creșterii rapide a numărului de pensionari, situație datorată, în primul rând, politicii de stimulare a pensionării timpurii din anii 1990-1995.

Criza financiară ar putea crea, pe anumite perioade, imposibilitatea achitării pensiilor, soluțiile de evitare a unei astfel de situații fiind dificil de elaborat, mai ales pentru termen mediu și lung.

Sunt evidențiate și alte riscuri ale sistemului asigurărilor sociale:

- scăderea gradului de acoperire cu contribuții de asigurare (riscul major de a scoate din sistem micii întreprinzători, lucrătorii pe cont propriu), ce se poate solda cu o sărăcire accentuată a acestor segmente de populație, odată cu încetarea activității;
- scăderea bugetului de asigurări sociale;
- îmbătrânirea populației care va accentua un risc deja resimțit: vârstnicii au nevoie de îngrijire medicală și asistență personală mult

---

⁶ A se vedea: Elena Zamfir (coordonator), Strategii antisărăcie și dezvoltare comunitară, Editura Expert, București, 2000; Cătălin Zamfir (coordonator), Politici Sociale în România, Editura Expert, București, 1999; Ioan Mărginean (coordonator), Analiza comparativă a finanțării politicilor sociale din România – Țări în tranziție – Țările UE, CASPIS, București, 2002.

peste resursele disponibile, atât ale celor personale cât și ale sistemului de asigurări de sănătate și de asistență socială.

Sistemul beneficiilor de asistență socială se confruntă cu probleme legate de metodologia și mecanismele de testare a veniturilor și de stabilire a calificării pentru ajutor, de nivelul scăzut și erodarea rapidă a acestora, lipsa fondurilor, acces limitat din cauza necunoașterii, susținere publică slabă.

Sistemul serviciilor de asistență socială, care au ca obiective „refacerea și dezvoltarea capacităților persoanelor, familiilor, colectivității de a înțelege natura problemelor cu care se confruntă, identificarea soluțiilor constructive, dezvoltarea abilităților individuale și colective de a rezolva aceste probleme”, îndeplinește în principiu două funcții esențiale:

- **oferă suport focalizat**, profesionalizat și susținut de resurse pentru nevoi urgente speciale (suport complementar sistemului de sprijin general ce se acordă persoanelor lipsite de resursele elementare necesare pentru a face față unor nevoi acute);
- **oferă suportul necesar** pentru refacerea și dezvoltarea capacităților de a face față situațiilor dificile (bătrâni singuri, izolați). Prin această funcție se încearcă menținerea sau restabilirea capacității de viață autonomă. Sistemul serviciilor de asistență socială de tip comunitar sau instituționalizate, ale cărei funcții sunt general recunoscute și pentru care a fost elaborată o lege specială, este în curs de implementare.

Asistența socială s-a dezvoltat și ea haotic, fragmentat. De exemplu, asistența vârstnicilor singuri și a celor cu dizabilități ca grupuri de risc este necesar să se facă coordonat, într-un sistem articulat de servicii și instituții care să comunice și să coopereze între ele.

Legea asistenței sociale stipulează condițiile în care persoanele vârstnice au dreptul la asistență socială, modul în care se evaluează persoanele vârstnice care necesită asistență socială, stabilește serviciile comunitare pentru persoanele vârstnice la domiciliu sau în cămine speciale (servicii sociale, sociomedicale, și medicale).

Propunerile venite din cercetarea socială cu privire la reorganizarea sistemului de asistență socială privesc: evaluarea globală a sistemului de asistență socială care să fie fundamentată de o diagnoză a nevoilor de asistență

socială, eliminarea fragmentării sistemului și a responsabilităților ce revin, profesionalizarea serviciilor sociale, orientarea spre prevenirea crizelor, direcționarea serviciilor de asistență socială spre grupurile de risc, printre care și vârstnicii aflați în situații dificile etc.

Caracteristicile generale ale sistemului de protecție socială din România au relevanță directă și pentru protecția socială a vârstnicilor: **nivelul protecției sociale în România se află sub nivelul european**; starea materială critică a unei însemnate părți a populației impune, în continuare, o intervenție masivă din partea statului, îndeosebi în ceea ce privește îmbunătățirea condițiilor de viață din instituțiile de asistență socială.

Serviciile comunitare, structurile locale și neguvernamentale de intervenție pentru ajutorul celor în nevoie sunt într-un stadiu incipient și se manifestă timid față de nevoile existente; există încă un înalt nivel al solidarității intrafamiliale specific modelului tradițional al familiei românești, care soluționează în mare parte problemele actuale ale persoanelor vârstnice.

Una dintre direcțiile importante în ceea ce privește protecția socială a persoanelor vârstnice vizează combaterea sărăciei și promovarea incluziunii sociale. Totuși, protecția socială a persoanelor vârstnice nu a captat în mod deosebit atenția guvernului, așa cum este cazul copiilor, tinerilor, sau grupurilor etnice.

Problematica lor apare cel mai adesea implicit, cu excepția celei legate de sistemul de pensii. În Planul Național Anti-Sărăcie și Promovarea Incluziunii Sociale se apreciază că „există o subfinanțare cronică a sectorului social”. În România, efortul financiar pentru susținerea politicilor sociale se plasează la nivelul cel mai scăzut față de celelalte state europene.

Se consideră că efortul financiar va crește inevitabil sub presiunea problemelor sociale și a imperativelor din documentele Uniunii Europene.

• **Pensiile**

Creșterea numărului de pensionari de asigurări sociale de stat, în condițiile reducerii numărului de salariați, a determinat înrăutățirea raportului dintre persoanele care susțin bugetul de asigurări sociale de stat și cele care beneficiază de pensie și, ca urmare, are loc sporirea dificultăților de finanțare a sistemului.

Structural, se remarcă ponderea mare a pensionarilor pentru limită de vârstă cu vechime incompletă, cu influență negativă asupra nivelului pensiilor.

Potrivit datelor furnizate de Institutul Național de Statistică, dacă în 1990 aveam aproximativ 8 milioane de salariați în prezent numărul acestora s-a înjumătățit. Mai exact, în luna decembrie 2012 aveam 4311,6 (mii). Iar numărul pensionarilor a crescut de la 2,4 milioane în 1990, la 4.7 milioane la finele lunii martie 2013, la care se adaugă 0,6 milioane de pensionari agricultori.

Comisia Națională de Prognoza atrage atenția asupra faptului că până în anul 2020, numărul salariaților ar trebui să crească cu aproape 600.000 persoane. Întrebarea este, în condițiile actualei crize economico-financiare, „cine va crea noi locuri de muncă” ?

Starea sistemului de pensii este extrem de precară, deficitul din bugetul asigurărilor sociale are o tendință de creștere accentuată. Principalii factori ai acestei evoluții au fost diminuarea substanțială a numărului contribuabililor, creșterea rapidă a numărului pensionarilor (prin abuzul de pensionări anticipate), introducerea pilonului II de pensii, preluarea la sistemul asigurărilor sociale a pensiilor din sistemele speciale etc.

Combaterea excluziunii sociale este unul dintre obiectivele principale ale sistemelor de pensii. Pensiile trebuie să asigure persoanelor vârstnice un loc în societate ferit de riscul excluziunii sociale, astfel încât să se bucure de un standard decent de viață. De asemenea trebuie să le garanteze și participarea la viața publică, socială și culturală ale căror costuri să le poată suporta individual.

Excluziunea socială și sărăcia sunt fenomene sociale care au o sensibilitate crescută la intervențiile politicilor, în mod special a celor legate de pensii.

O conexiune între politicile de pensii și incluziunea socială este realizată explicit prin intermediul așa numitei metode deschise de coordonare a Uniunii Europene, asupra protecției și incluziunii sociale în țările membre. Aceasta precizează că politicile de incluziune socială și monitorizarea procesului ar trebui să fie integrate de către o dezvoltare paralelă a pensiilor, sănătății și a îngrijirii pe termen lung.

Până în prezent, totuși, există o limită a înțelegerii poziției persoanelor vârstnice cu privire la incluziunea socială. În general persoanele vârstnice sunt considerate a fi un grup vulnerabil, mai ales pentru că riscă o reducere a

participării în diferite domenii ale vieții sociale odată cu pierderea locului de muncă, scăderii veniturilor și agravării stării de sănătate.

• **Asistența socială**

Protecția persoanelor și familiilor al căror trai zilnic nu poate fi susținut prin mijloace proprii se asigură printr-o gamă de prestații și servicii de asistență socială ce au în vedere familiile și persoanele lipsite de venituri sau cu venituri mici (ajutor social, ajutor de urgență, cantină de ajutor social), precum și prin servicii sociale individuale, sau în instituții pentru persoanele vârstnice.

Tipurile de servicii adresate persoanelor vârstnice au fost: centre de zi pentru vârstnici, cămine de bătrâni, adăposurit, asistență socială la domiciliu, aceasta din urmă având o tendință de creștere.

Față de instituțiile publice, care oferă numai îngrijiri de tip rezidențial (cămine pentru persoane vârstnice) sau servicii de tip cantină de ajutor social, asociațiile și fundațiile dezvoltă unități de asistență socială atât cu caracter rezidențial cât și cu caracter rezidențial temporar, în centre de zi, sau la domiciliul persoanelor asistate.

Din cauza resurselor insuficiente, ajutorul social s-a limitat la familiile și persoanele singure, din ce în ce mai sărace. Ponderea cea mai mare o dețin persoanele singure, îndeosebi vârstnice.

• **Vârstnicii, sărăcia și excluziunea socială**

Segmentul populației sărace din cadrul populației vârstnice s-a conturat pe fondul procesului de sărăcire a majorității populației.

Conform cercetărilor sociale, familiile de pensionari prezintă o rată intermediară de sărăcie, dar mai redusă decât media. Veniturile totale brute ale gospodăriilor de pensionari au fost în permanentă scădere, probabil și datorită necorelării pensiilor cu inflația la produsele alimentare și servicii. Declinul veniturilor reale ale gospodăriilor de pensionari a antrenat scăderea consumului și deteriorarea structurii acestuia.

De regulă, vârstnicii (pensionarii) nu sunt printre beneficiarii creșterii economice. Cheltuielile curente, în special cele pentru utilități, tind să determine alunecarea spre sărăcie a tot mai multor persoane vârstnice.

Beneficiile sociale sunt erodate mai rapid decât veniturile salariale. Pensia medie a pierdut mereu mai multe puncte procentuale față de salariul mediu, ceea

ce conduce la un proces de sărăcire mai accentuat și o polarizare între persoanele active economic și cele dependente social.

Cele mai multe dezechilibre din domeniul beneficiilor sociale se înregistrează în domeniul pensiilor. Disparitățile resimțite ca inechități flagrante accentuează disperarea, lipsa de speranță și abandonul oricărei inițiative, factori ce pot contribui suplimentar la alunecarea spre sărăcie.

Multe dintre nevoile de suport material, în special cele de asistență socială, comunitară, la domiciliu, îngrijirea vârstnicilor bolnavi au fost acoperite numai formal, prin măsuri legislative, care practic se aplică incomplet din lipsa resurselor financiare. Accesul limitat al a vârstnicilor la serviciile sociale sporește „șansele” acestora de a intra în categoria săracilor. În orașe, un număr semnificativ de vârstnici trăiesc în sărăcie extremă: bătrâni singuri, cu pensii mici sau fără, lipsa sprijinului din partea copiilor sau faptul că nu au copii, persoane care pierd locuința prin înșelăciune sau prin acumulare de datorii. În rural, sărăcia extremă o întâlnim la bătrânii singuri, predominant femei, fără copii, care nu mai pot munci pământul și trăiesc din pensii de nivel extrem de redus (pensie CAP, pensie de urmaș).

• Anul European al Îmbătrânirii Active și al Solidarității între Generații în România – 2012

În data de 2 martie 2012 România a lansat oficial Anul European al Îmbătrânirii Active și al Solidarității între Generații. Îmbătrânirea activă înseamnă înaintarea în vârstă în condiții optime de sănătate, un rol activ în societate și împlinirea pe plan profesional, dar și autonomie în viața de zi cu zi și implicare în activități civice.

România, la fel ca alte țări europene, traversează un proces de îmbătrânire semnificativă a populației. În anul 2050, se așteaptă ca piramida demografică a vârstelor să aibă o bază considerabil redusă, datorită creșterii accelerate a numărului de pensionari. Principala provocare a viitorului va fi dată de cheltuielile publice în domeniul pensiilor și sănătății ca urmare a procesului de îmbătrânire a populației.

Un studiu recent, Eurobarometru, cu privire la îmbătrânirea activă (ianuarie 2012) indică faptul că doar 47% dintre romani consideră că țara lor este ”adaptată nevoilor persoanelor în vârstă” (comparativ cu 65% în UE27) și numai 27% din

persoanele ocupate intervievate și-au manifestat interesul de a continua activitatea și după vârsta de pensionare (33% în UE27).

De-a lungul Anului European 2012, în România s-au desfășurat multiple activități speciale, proiecte și evenimente dedicate, organizate atât la nivel național, cât și local.

În 2012 în cadrul Anului European al Îmbătrânirii Active și al Solidarității între Generații la nivel local, regional și național s-au luat mai multe inițive dintre care amintim:

1. mereutanar.com – o platformă web pentru și despre vârstnicii activi din România (<http://www.mereutanar.com>)

În cadrul Anului European 2012, Caritas Romania a lansat www.mereutanar.com, un site pentru și despre persoanele în vârstă active. O inițiativă unică în România, această platformă constituie un mod de a promova atât experiențele de viață remarcabile ale vârstnicilor activi, cât și cele mai bune practici privind îmbătrânirea activă și solidaritatea între generații.

Pe site se găsesc resurse, recomandări și informații despre menținerea sănătății, psihologie, alimentație, voluntariat și legislație. De asemenea, prin intermediul acestui portal, specialiștii oferă sfaturi persoanelor în vârstă care doresc să fie la curent cu cele mai noi informații din aceste domenii și să adopte un mod de viață activ. Pe această pagină web se publică și calendarul evenimentelor care se adresează vârstnicilor. Caritas România s-a implicat în organizarea unor activități care s-au desfășurat cu și pentru vârstnici, de-a lungul întregului an 2012, și al căror obiectiv a fost menținerea acestora sănătoși și activi în plan social, cultural, economic și profesional.

În plus, acest site pe lângă faptul că pune în valoare potențialul și calitățile persoanelor în vârstă din România, are și rolul de a apropia generațiile de vârstnici și de tineri, aceștia din urmă inițiindu-i pe seniori în folosirea noilor tehnologii.

La acestea se adaugă faptul că site-ul [mereutanar.com](http://www.mereutanar.com) a constituit el însuși o platformă unde pot fi nominalizați cei mai activi vârstnici din România. În perioada 3 aprilie - 15 august 2012, toate persoanele care cunosc, respectă și doresc să-și arate prețuirea pentru o anumită persoană în vârstă au putut să o nominalizeze și

să-i posteze povestea pe platforma amintită. Astfel, poveștile cele mai emoționante, interesante și deosebite au fost premiate în cadrul Galei Seniorilor, care a avut loc la București, pe data de 1 octombrie, cu ocazia Zilei Internaționale a Persoanelor în Vârstă.

2. Bunicii mei sunt cool! (<http://www.buniciimeisuntcool.ro/>)

Centrul de Politici pentru Diversitate și Securitate (CRPDS), o asociație nonprofit cu sediul în România, își desfășoară activitatea în domeniul conservării patrimoniului cultural românesc și al împărtășirii valorilor comune. În acest context, CRPDS și-a propus să promoveze Anul European al Îmbătrânirii Active 2012 organizând o campanie publică de evidențiere a valorilor împărtășirii experiențelor între generații. De asemenea, CRPDS a inițiat și inițiază numeroase proiecte prin care să lupte împotriva marginalizării persoanelor în vârstă și să încurajeze dialogul între generații.

Unul dintre aceste proiecte se numește „Bunicii mei sunt cool!” și reunește mai multe acțiuni:

- Un site special care va reuni povești, pasiuni comune, obiceiuri comune și obiecte cu valoare atât pentru tineri, cât și pentru bunicii lor.
- Acțiunea „Livezi pentru viitor” organizată în două sate din sudul României (Bordușani, din județul Ialomița și Caraula, din Dolj), cu participarea laolaltă de copii, adolescenți, precum și persoane în vârstă.
- Un material video de 24 de minute intitulat „Bunicii mei sunt cool!” produs și difuzat în vederea sensibilizării publicului cu privire la problemele persoanelor în vârstă.

3. Voluntarii - Ambasadorii schimbării

(<http://www.fpmr.ro/index.php?page=aproape>)

Proiectul „Voluntarii – Ambasadorii schimbării”, derulat de Fundația Principesa Margareta a României, are ca obiective:

- lupta împotriva excluderii și sărăciei, oferind asistență persoanelor în vârstă, la domiciliu sau în azilurile de bătrâni;

- încurajarea vârstnicilor să participe activ și să contribuie la viața socială, oferindu-le acestora șansa de a participa la diverse activități culturale și sociale, inclusiv ca voluntari;
- promovarea activităților și schimburilor între generații;
- sensibilizarea societății cu privire la nevoile specifice și la condițiile de viață ale celor în vârstă;
- promovarea activităților de voluntariat, formarea și îndrumarea voluntarilor care oferă asistență persoanelor în vârstă.

Propuneri

În multe comunități vârstnicii joacă rolul de păstrători ai culturii, consilieri sociali și “bătrâni ai satului”. Contribuția pe care o aduc și respectul de care se bucură asigură păstrarea atât a demnității cât și a sănătății lor, deși sub anumite aspecte ei devin tot mai slabi.

Din păcate, în societatea românească, acest sentiment al comunității, cu respectul adânc înrădăcinat și sprijinul pentru vârstnici, s-a erodat considerabil. De aceea este important ca **vârstnicii să nu fie considerați o povară, ci o resursă.**

Îmbătrânirea nu este pur și simplu o caracteristică a înaintării în vârstă, este un proces permanent în viața individului. Astfel, îmbătrânirea este un fapt de viață, dar până în prezent, noi înțelegem foarte puțin cauzele care o produc și nu există o înțelegere larg răspândită între oamenii de știință.

Când oamenii au atitudini negative față de persoanele vârstnice, aceasta se datorează adesea faptului că ei consideră bătrânețea ca pe o perioadă de sănătate proastă și de dependență socială. Dar nici una din aceste situații nu este o consecință inevitabilă a îmbătrânirii.

Vârstnicii joacă un rol important în comunitățile lor, putând să lucreze și să participe la viața socială. Adesea îi ajută pe alții și se îngrijesc de familiile și prietenii lor. De asemenea, au un rol major în educarea altor persoane în ceea ce privește normalitatea unei bătrâneți sănătoase și fericite.

Persoanele vârstnice nu există pentru a fi îngrijite; în calitate de indivizi ele trebuie să-și poată expună nevoile, să spună care consideră că sunt problemele lor și să participe activ la propria lor îngrijire.

Odată cu fenomenul general de îmbătrânire a populației, societatea va trebui să facă față: unui număr crescut de pensionari, unui număr crescut de persoane care trăiesc singure, unui număr crescut de persoane vârstnice de sex feminin, incapacității familiei de a-și rezolva singură problemele legate de îngrijirea membrilor aflați la vârste înaintate, nevoii crescute de servicii sociale și medicale destinate îngrijirii personale. În cazul unei rate scăzute de sărăcie pe ansamblul pensionarilor, există printre aceștia categorii care sunt expuse riscului excluziunii sociale: pensionarii singuri, pensionarii agricultori, victimele escrocheriilor imobiliare și de diverse bunuri.

Nivelul de trai al acestei categorii de persoane se degradează tot mai mult pe zi ce trece, la acest lucru contribuind nivelul redus al pensiilor, cheltuielilor tot mai mari cu medicamentele și alimentele de bază și cheltuielilor cu întreținerea locuinței.

Starea de sărăcie este mai accentuată în mediul rural, unde distanța față de centrele urbane este importantă, accesul limitat la serviciile publice de asistență socială, la mijloacele de informare, lipsa banilor și a serviciilor specializate de asistență socială fac viața vârstnicilor tot mai grea. Fără o asistență medicală și socială de lungă durată, existența însăși a persoanelor vârstnice poate fi compromisă.

Impactul asupra familiei, indus de existența unei persoane vârstnice care și-a pierdut autonomia și depinde de ajutorul unei alte persoane pentru a-și desfășura actele de bază ale vieții zilnice, este deosebit de puternic și conduce la dezorganizarea modului obișnuit de viață a familiei.

Veniturile scăzute reprezentate de pensie, creșterea progresivă a costurilor de întreținere a locuinței, a alimentelor și medicamentelor, extinderea sărăciei care determină sistarea ajutorului tradițional acordat vârstnicului, dar și abuzuri grave finalizate, în general, cu pierderea locuinței de către bătrâni, determină nevoia de a solicita servicii de îngrijire din ce în ce mai costisitoare.

În afara riscului de bătrânețe acoperit parțial de sistemul de securitate socială prin asigurarea unui venit reprezentat de pensie, în cazul persoanelor vârstnice apare o situație particulară, acestea având nevoie, în egală măsură, de două tipuri de suport - respectiv servicii sociale și medicale.

Asigurarea incluziunii sociale a persoanelor vârstnice în România necesită un cadru juridic care să asigure aplicarea următoarelor măsuri:

- pregătirea ieșirii la pensie prin intermediul centrelor de consiliere;
- reglementarea prin lege ca persoanele vârstnice să-și poată continua activitatea la locul de muncă sau în alte domenii alese de aceștia;
- atragerea persoanelor vârstnice calificate în diverse forme de pregătire profesională, îndeosebi în mediul rural;
- implicarea persoanelor vârstnice care au activat în domeniul sanitar în activități de voluntariat în mediul rural pentru sprijinirea activității dispensarelor comunale și a punctelor farmaceutice;
- antrenarea persoanelor vârstnice la susținerea diverselor teme de interes pentru unii membri ai comunității;

- angajarea de către primăria a persoanelor vârstnice fără afecțiuni de sănătate ca însoțitori pentru persoanele cu handicap precum și a îngrijirii la domiciliu;
- atragerea de către A.N.O.F.M. a pensionarilor care sunt în măsură să predea la cursurile de reconversie profesională a unor categorii de șomeri;
- antrenarea pensionarilor la comisiile de votare;
- atragerea de voluntari din rândul vârstnicilor în vederea desfășurării unor activități pentru cei aflați în dificultate (prepararea hranei la domiciliu, aprovizionarea cu alimente, achitarea unor facturi pentru diverse servicii, consiliere în vederea înstrăinării unor bunuri proprietate personală, etc.);
- includerea vârstnicilor în diverse comisii pe plan local pentru identificarea persoanelor vârstnice vulnerabile sau care au nevoie de sprijin efectiv din partea comunităților;
- intensificarea valorificării bunurilor create de persoanele vârstnice (picturi, obiecte de artizanat);
- cooptarea unui număr cât mai mare din rândul pensionarilor ca membrii în comitetele asociațiilor de locatari /proprietari, având în vedere timpul liber de care dispun aceștia, în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă membrii asociației;
- antrenarea vârstnicilor pe bază de voluntariat în brigăzi mixte cu polițiștii de proximitate în vederea soluționării problemelor cu care se confruntă vârstnicii;
- cooptarea vârstnicilor în patrulare urbane verzi, care să supravegheze menținerea ambianței mediului înconjurător.

Director general

Șef birou analize și studii,

Inspector de specialitate

Marius Augustin Pop

Alina Matei

Simona Ghiță

Bibliografie

1. Preîntâmpinarea crizei vârstei a treia – Raport al Băncii Mondiale, 1995;
2. Elena Zamfir (coordonator), Strategii anti-sărăcie și dezvoltare comunitară, Editura Expert, București, 2000;
3. Raportul Național al Dezvoltării Umane, România 2000, PNUD, 2001;
4. Marian Preda, Politica Socială românească între sărăcie și globalizare, Editura Polirom, Iași, 2001;
5. Ioan Mărginean (coordonator), Analiza comparativă a finanțării politicilor sociale din România – țări în tranziție – țările UNIUNEA EUROPEANĂ, CASPIS, București, 2002;
6. Marius Augustin Pop, Metode de evaluare a sărăciei; Scale de echivalență, Universitatea București, teză de doctorat, 2009
7. Planul Național Anti-Sărăcie și Promovare a Incluziunii Sociale, Guvernul României, București, iulie 2002;
8. Revista : Calitatea vieții , XIV, nr. 1, 2003;
9. Resurse web :
  - ◆ <http://europa.eu/ey2012/ey2012.jsp?langId=ro>;
  - ◆ http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm;
  - ◆ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>;
  - ◆ <http://www.immromania.ro>;
  - ◆ <http://europa.eu/ey2012/>;
  - ◆ www.age-platform.org;
  - ◆ <http://www.europarl.ro>;
  - ◆ <http://ec.europa.eu>;
  - ◆ www.mmuncii.ro;